

IAKS intervenču kontroles un sankciju sistēmas apraksts

IAKS ELGF intervences

Pamatojoties uz administratīvajās pārbaudēs un AMS pārbaudēs iegūtajiem rezultātiem, Lauku atbalsta dienests (turpmāk - LAD) pieņem lēmumu par atbalsta apmēru, piešķiramajām sankcijām vai iesnieguma noraidīšanu. Ja pārbaudēs ir konstatēts, ka atbalsta saņēmējs neatbilst atbalsta piešķiršanas kritērijiem, saistībām vai citiem pienākumiem, kas attiecas uz atbalsta piešķiršanas nosacījumiem, atbalstu neizmaksā vai atsauc pilnībā vai daļēji. Sankciju mehānisms ELFLA un ELGF IAKS veida intervencēm ir vienādas. ELFLA papildus tiek paredzēts arī atmaksas pienākums par saistību pārtraukšanu.

LAD piemēro atbalsta samazinājumu, ja tiek konstatēts, ka atbalsta pretendents nav ievērojis atbilstības kritērijus, saistības vai citus no lauksaimniecības nozares tiesību aktiem izrietošos pienākumus.

Lauksaimnieku identifikācijas sistēma

Lauksaimnieki, kas pretendē uz atbalstu, reģistrēšanai un identificēšanai tiks izmantota jau izveidotais LAD klientu reģistrs, kas ir veidots kā neatņemama IAKS sastāvdaļa un nodrošina unikālu atbalsta pretendentu identifikāciju.

LAD klientu reģistrā iekļauj datus par fiziskām un juridiskām personām - atbalsta saņēmējiem un pretendentiem. Vienotā sistēma uztur datus par klientiem, sniegtajiem pakalpojumiem, kā arī tās darbībai nepieciešamos klasifikatorus un to izmaiņu vēsturi un nodrošina vienotu klasifikatoru izplatīšanu, identifikācijas un autentifikācijas servisu un veikto darbību audita pierakstus.

LAD klientu reģistrs nodrošina klientu reģistrāciju, klienta autentifikāciju un autorizāciju, izmantojot vienotās sistēmas funkcionalitāti, apkalpošanas pieprasījumu iesniegšanu portālā, pakalpojuma pieteikšanu portālā, pakalpojuma rezultāta piegādi klientam elektronisko pakalpojumu sistēmā vai uz elektroniskā pasta adresi, datu apkopošanu statistikas vajadzībām un nodošanu apstrādei citās informācijas sistēmās u.c. funkcionalitāti.

Ja atbalsta pretendents uz atbalstu pretendē pirmo reizi, tas reģistrējas klientu reģistrā, aizpildot un iesniedzot LAD klienta reģistrācijas veidlapu.

Administratīvās pārbaudes

LAD veic atbalsta iesniegumu administratīvās pārbaudes, tostarp kontrolpārbaudes, tai skaitā arī automātiski, izmantojot elektroniskus līdzekļus, lai konstatētu neatbilstības. Pārbaudes aptver visus elementus, kurus var pārbaudīt administratīvajās pārbaudēs, verificējot to, vai:

- a) ir izpildīti intervencēm noteiktie atbilstības kritēriji, saistības un citi pienākumi;
- b) nenotiek dubulta finansēšana no citām Savienības shēmām;
- c) atbalsta iesniegums vai maksājuma pieprasījums ir pilnīgs un iesniegts noteiktajā termiņā, un attiecīgā gadījumā to, vai ir iesniegti apliecinājošie dokumenti un vai tie pierāda tiesības pretendēt uz atbalstu;
- d) vajadzības gadījumā to, vai ir izpildītas ilgtermiņa saistības.

Attiecībā uz saistītā ienākuma atbalsta intervencēm par dzīvniekiem, kā arī nepieciešamības gadījumā citām intervencēm, LAD izmantos Lauksaimniecības datu centra (LDC) lauksaimniecības dzīvnieku reģistra datus, kā arī no , Pārtikas un

veterinārais dienests (PVD), Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD), u.c. dienestiem, struktūrām vai organizācijām saņemtos pierādījumus, lai pārliecinātos par atbilstības kritēriju, saistību un citu pienākumu ievērošanu.

Kontrollpārbaudes.

LAD administratīvās pārbaudēs ietver kontrollpārbaudes, kurās:

1. nosaka ģeotelpisko atbalsta iesnieguma veidlapās deklarētās digitalizētās platības telpisko sakritību ar lauksaimniecības zemes gabalu identifikācijas sistēmā reģistrēto platību. Turklāt veic kontrollpārbaudes, lai novērstu, ka divi vai vairāki atbalsta saņēmēji par vienu un to pašu platību iesniedz atbalsta iesniegumu saskaņā ar vienu un to pašu intervenci. Ja deklarētie lauksaimniecības zemes gabali telpiski pārkļājas, vai ja kopējā deklarētā platība pārsniedz maksimālo atbalsttiesīgo platību un starpība nav lielāka par mērījumu pielaidi, tiek paredzēta attiecīgo platību proporcionāla samazināšana, izņemot gadījumus, kad saņēmējs pierāda to, ka kāds no pārējiem attiecīgajiem saņēmējiem ir deklarējis pārāk lielu platību uz viņa rēķina.
2. izmanto dzīvnieku identifikācijas un reģistrācijas sistēmu, lai verificētu tiesības pretendēt uz atbalstu un nepieļautu viena un tā paša atbalsta nepamatotu vairākkārtēju piešķiršanu par vienu un to pašu kalendāro gadu vai pieprasījumu gadu. Pēc kontrollpārbaudēs atklātām norādēm uz neatbilstību veic citas atbilstošas administratīvas procedūras un vajadzības gadījumā pārbaudi uz vietas

Platību uzraudzības sistēma (AMS – Area monitoring system)

AMS piemērošanas gadījumā katram laukam tiek noteikta platība, tajā augošais kultūraugs un citi atbalsta saņemšanas nosacījumi. Ja rezultātā netiek gūta pietiekama pārliecība par platības vai atbalsta objekta atbilstību atbalsta saņemšanas nosacījumiem, no lauksaimnieka tiek pieprasīti nepieciešamie papildus pierādījumi, piemēram, fotoattēli ar ģeogrāfisku piesaisti. Ja tādi pierādījumi netiek sniegti vai tie nedod pārliecību, nepieciešamības gadījumā, tiek veikta pārbaude uz vietas saimniecībā.

AMS ietvaros lauksaimnieks jau preventīvi tiek informēts (brīdināts) par atbalsta nosacījuma iespējamu neizpildi, piemēram, tuvojas aktivitātes veikšanas termiņš un aktivitāte vēl nav veikta.

Atlases procedūra un kontrolparaugu atlase

Gadījumos, kad tiks piemērota platību uzraudzības sistēma (AMS), pārbaude tiks veikta 100% visiem lauksaimniekiem, uz kuriem attiecas pārbaudāmais nosacījums. Atbalsta nosacījumiem, kuriem nebūs piemērojama AMS, tiks veiktas pārbaudes uz vietas.

Katrai intervencei, kas netiek pārbaudīta izmantojot attālinātās pārbaudes metodes (satelītattēli, fotogrāfijas ar koordinātām utt.), tiks noteikts minimālais procentuālais kontroļu apjoms. Plānots, ka standarta kontroļu apjoms būs 3%. Katru gadu tiks izvērtēti iepriekšējā gada rezultāti. Gadījumos, kad iepriekšējā iesnieguma gadā būs augsts kļūdu īpatsvars, tad kontroļu apjoms tiks palielināts. Savukārt gadījumos, kad pasākumos ilggadīgi būs zems kļūdu īpatsvars, tad kontroļu apjoms var tikt samazināts līdz pat 1%. Visām intervencēm tiks piemēroti vienoti principi kontroļu apjomu noteikšanā.

Lai veiktu pārbaudes uz vietas, LAD sagatavo atbalsta pretendentu atlases veidošanas plānu pamatojoties uz risku analīzi un nejaušības principa. Atlase pārbaudēm uz vietas,

ko veic katru gadu, aptver nejauso atlasi un atlasi pēc riska analīzes. Tiek atlasīti vismaz 3% no visiem pretendentiem, kas iesniedz iesniegumu katrā atbalsta intervencē.

Pārbaudes atlasī veido šādi:

- pēc nejausības principa atlasa no 1% līdz 1,25 % no saņēmējiem, kuri iesniedz pieteikumu katrai intervencei, kurā netiek piemērota platību uzraudzības sistēma;
- pārējos saņēmējus atlasa, pamatojoties uz riska analīzi. LAD nosaka riska faktorus, kas saistīti ar jomām, kurās kļūdu risks ir vislielākais, atbilstoši nosakot koeficientus.

Platībām, kas deklarētas kaņepju audzēšanai, izlase pārbaudēm uz vietas aptver vismaz 30% no visiem pretendentiem, kas deklarējuši attiecīgās platības atbalstam.

Pārbaudes uz vietas saimniecībā

Administratīvās pārbaudes papildina ar pārbaudēm uz vietas saimniecībā, ko veic LAD, kā arī kompetentās kontroles institūcijas par savām kompetences jomām, lai pārliecinātos par atbilstības nosacījumu ievērošanu atbalsta saņemšanai.

LAD lauksaimniecībā izmantojamo zemes gabalu pārbaudēm uz vietas var izmantot attālās izpētes un globālās navigācijas satelītu sistēmas (GNSS) paņēmienus, kā arī citus tehnoloģiskos risinājumus.

Pārbaudes uz vietas aptver visus lauksaimniecības zemes gabalus, par kuriem ir pieprasīts atbalsts. LAD pārbaudēs uz vietas veic platību mērīšanu vai verificē to, vai ir ievēroti atbilstības kritēriji, ir veikts nepieciešamais darbību minimums, izpildītas saistības un citi pienākumi, kas saistīti ar platību, kuru saņēmējs deklarējis atbalsta shēmām un/vai atbalsta pasākumiem.

Intervences, kuras saistītas ar dzīvnieku atbalstu, pārbaudes uz vietas jo īpaši ietver pārbaudi par to, vai saimniecībā esošo dzīvnieku skaits, par kuriem iesniegti atbalsta iesnieguma un/vai maksājuma pieprasījumi, un attiecīgā gadījumā potenciāli atbalsttiesīgo dzīvnieku skaits atbilst reģistros ierakstītajam dzīvnieku skaitam un dzīvnieku skaitam, kas paziņots elektroniskajai dzīvnieku datubāzei.

Šādas pārbaudes uz vietas ietver arī kontroles:

a) par reģistra ierakstu un elektroniskajai dzīvnieku datubāzei nosūtīto paziņojumu pareizību un saskanību, ko nosaka, pamatojoties uz tādu apliecinājošu dokumentu izlasi kā pirkšanas un pārdošanas rēķini, kaušanas apliecības, veterinārie sertifikāti un attiecīgā gadījumā dzīvnieku pasēs vai pārvietošanas dokumenti attiecībā uz dzīvniekiem, par kuriem atbalsta pieteikumi vai maksājuma pieprasījumi ir iesniegti sešu mēnešu laikā pirms pārbaudes uz vietas; tomēr, ja tiek atklātas novirzes, pārbaude aptver laikposmu, kas sākas 12 mēnešus pirms pārbaudes uz vietas;

b) par to, vai liellopi un aitas/kazas ir identificēti ar krotālijām vai citiem identifikācijas līdzekļiem, vai attiecīgā gadījumā tiem ir dzīvnieku pasēs vai pārvietošanas dokumenti, vai tie ir ierakstīti reģistrā un pienācīgi paziņoti elektroniskajai dzīvnieku datubāzei.

Kontroles ziņojums

Kompetentās kontroles iestādes, veicot pārbaudes uz vietas saimniecībā, dokumentē un uzskaita veiktās pārbaudes, aizpildot kontroles ziņojumu, kas dod iespēju pārskatīt ziņas par veiktajām pārbaudēm un izdarīt secinājumus par atbilstības kritēriju, saistību un citu pienākumu ievērošanu.

Mākslīgo apstākļu radišana un nosacījumu apiešana

LAD izvērtē atbalsta pretendentu iesniegto informāciju un dienesta rīcībā pieejamos

datus, lai atklātu gadījumus, kad mākslīgi ir radīti apstākļi atbalsta piešķiršanas nosacījumu apiešanai vai priekšrocību iegūšanai, īpaši pievēršot uzmanību saimniecību dalīšanās gadījumiem, kad izveidoto saimniecību īpašnieks vai kapitāldaļu turētājs ir viena un tā pati persona.

Ja LAD konstatē, ka atbalsta pretendents pretēji atbalsta mērķiem ir mākslīgi radījis apstākļus, lai iegūtu atbalsta piešķiršanas nosacījumos paredzētās priekšrocības vai neievērotu atbalsta piešķiršanas nosacījumus, LAD atbalsta pretendenta nepiešķir priekšrocības vai atgūst nepamatoti veiktos maksājumus.

Ja ir konstatētas mākslīgi radītu apstākļu pazīmes vai risks atbalsta piešķiršanas nosacījumu apiešanai vai nepamatotu priekšrocību radīšanai, nepieciešamības gadījumā, LAD lūdz iesniegt pierādījumus, ka apstākļi nav radīti mākslīgi.

Sankcijas un sodi

Pamatojoties uz administratīvajās pārbaudēs un AMS pārbaudēs iegūtajiem rezultātiem, LAD pieņem lēmumu par atbalsta apmēru, piešķiramajām sankcijām vai iesnieguma noraidīšanu. Ja pārbaudēs ir konstatēts, ka atbalsta saņēmējs neatbilst atbalsta piešķiršanas kritērijiem, saistībām vai citiem pienākumiem, kas attiecas uz atbalsta piešķiršanas nosacījumiem, atbalstu neizmaksā vai atsauc pilnībā vai daļēji. Sankciju mehānisms ELFLA un ELGF IAKS veida intervencēm ir vienāds.

LAD piemēro atbalsta samazinājumu, ja tiek konstatēts, ka atbalsta pretendents nav ievērojis atbilstības kritērijus, saistības vai citus no lauksaimniecības nozares tiesību aktiem izrietošos pienākumus, balstoties uz sekojošiem pamatprincipiem:

- Ja atbalstam deklarētās un pēc pārbaudēm noteiktās platības starpība ir līdz 3,00 %, bet ne vairāk par 2 ha, atbalsta saņēmējam samazinājumu nepiemēro
- Ja atbalstam deklarētās un pēc pārbaudēm noteiktās platības starpība ir no 3,01 % vai vairāk par 2 ha, pārbaudē noteikto platību samazina par apmēru, kas aprēķināts, pārdeklarēto hektāru skaitu reizinot ar dalībvalsts noteiktu koeficientu, tomēr iegūtais reizinājuma rezultāts nedrīkst nepārsniegt atbalstam kopējo deklarēto platību.

Sankcijas lauksaimniekam nepiemēro, ja:

- a) neatbilstība ir radusies nepārvaramas varas vai ārkārtas apstākļu dēļ;
- b) neatbilstība ir radusies acīmredzamu kļūdu dēļ;
- c) neatbilstība ir radusies kompetentās iestādes vai citas iestādes kļūdas dēļ un ja persona, kam uzlikts administratīvais sods, pamatotu iemeslu dēļ kļūdu nevarēja pamanīt;
- d) attiecīgā persona kompetentajai iestādei var pārliecinoši pierādīt, ka tā nav vainīga atbilstības kritēriju, saistību vai citu pienākumu neievērošanā, vai ja kompetentā iestāde kā citādi ir pārliecinājusies, ka attiecīgā persona nav vainīga;
- e) ja neatbilstība ir maznozīmīga;
- f) citos gadījumos, ja soda piemērošana ir nepiemērota.

Sankcijas atbalsta saņēmējiem var tikt piemērotas kādā no šādiem veidiem:

- a) samazinājums atbalsta summai kura jāizmaksā saskaņā ar atbalsta iesniegumiem vai maksājuma pieprasījumiem, ko ietekmējusi atbalsta saņemšanas nosacījumu neievērošana, un/vai saskaņā ar atbalsta iesniegumiem vai maksājuma pieprasījumiem par iepriekšējiem vai turpmākiem gadiem;
- b) tādas summas samaksa, kura aprēķināta, pamatojoties uz neatbilstības

skarto daudzumu un/ vai laikposmu;

c) to tiesību atņemšana, kuras ļauj piedalīties attiecīgajā atbalsta intervencē vai atbalsta pasākumā.

Sankcijas atbalsta saņēmējiem tiek piemērotas samērīgi, atbilstīgi iedarbīguma/efektivitātes, proporcionalitātes un atturēšanas pamatprincipiem un sankcijas tiek noteiktas pakāpēs atkarībā no konstatētās neatbilstības smaguma, apmēra, ilguma un atkārtošanās, un tie ir pakļauti šādiem ierobežojumiem:

- a) atbalsta samazinājuma summa attiecīgajā gadā nepārsniedz 100 % no atbalsta iesniegumos vai maksājuma pieprasījumos uzrādītajām summām;
- b) summa, kura aprēķināta, pamatojoties uz neatbilstības skarto daudzumu un/ vai laikposmu, nepārsniedz 100 % no to atbalsta iesniegumu vai maksājuma pieprasījumu summas, uz kuriem sods attiecas;

Sankciju mehānisms nodrošina samērīgu, iedarbīgu un atturošu efektu.

Administratīvie sodi, kas attiecas uz dzīvniekiem saskaņā ar dzīvnieku atbalsta shēmām

Atbalsta kopsummu izmaksā, pamatojoties uz atbilstošo dzīvnieku skaitu, kas noteikts administratīvajās pārbaudēs vai pārbaudēs uz vietas. Latvijā ir pieejama lauksaimniecības dzīvnieku datubāze, kurā ir precīzi zināms atbalsttiesīgo dzīvnieku skaits.

Zeme lauksaimnieka rīcībā

Lai saņemtu ar platībmaksājumus lauksaimniekam ir obligāti jāizpilda divi pamatnosacījumi: jābūt tiesībām zemi apsaimniekot un jābūt faktiskajam zemes apsaimniekotājam. Lai pārliecinātos par to, ka atbalstam pieteiktā zeme ir lauksaimnieka rīcībā, LAD veic atbalsta pretendenta pieteikto/deklarēto platību datu salīdzināšanu ar Valsts zemes dienesta (VZD) kadastra datiem par īpašumtiesībām. Ja platības pieteicējs ir arī zemes īpašnieks, tad šajos gadījumos lietošanas tiesības ir attaisnotas. Gadījumos, kad platības pieteicējam nav īpašumtiesības, LAD izlases veidā katru gadu nosūta pieprasījumu platību pieteicējiem, lai pierāda zemes lietošanas tiesības ar rakstisku līgumu, atļauju u.c. dokumentiem.

Tiesības rīkoties ar lauksaimniecības zemi pierāda zemes nomas līgums, patapinājuma līgums, mantojumu apliecinošs dokuments, zemes īpašnieka rakstisks apliecinājums, pagasta lēmums (attiecas uz pašvaldības īpašumā esošo zemi), u.c. Ja ar zemes īpašnieku ir noslēgta mutiska vienošanās, pēc LAD pieprasījuma par šo vienošanos jāiesniedz zemes īpašnieka rakstisks apliecinājums.

Tāpat LAD pārbauda zemes īpašnieku vai citus pieprasījumus kur tiek lūgts pārbaudīt zemes lietošanas tiesības.